

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Соха Наталії Володимирівни на тему: «Підготовка майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі»**, що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі педагогічних наук зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Дисертація Соха Наталії Володимирівни на тему: «Підготовка майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі педагогічних наук зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, виконана у Запорізькому національному університеті.

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із сучасними тенденціями розвитку вищої та інклюзивної освіти зумовлені зростанням суспільного запиту на підготовку компетентних вчителів-логопедів, здатних ефективно здійснювати корекційно-розвиткову діяльність в інклюзивному освітньому середовищі. Особливої значущості набуває проблема формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку, зокрема з особливими освітніми потребами, оскільки рівень її сформованості визначає успішність соціалізації дитини, її пізнавального розвитку, міжособистісної взаємодії та готовності до подальшого навчання у школі.

Сучасний розвиток інклюзивної освіти, поширення практик інтегрованого та інклюзивного навчання актуалізують необхідність удосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів на засадах системного, компетентнісного, комунікативного, практико-орієнтованого та студентоцентрованого підходів. Професійна діяльність вчителя-логопеда в умовах інклюзивного освітнього середовища потребує ґрунтовних знань у галузі логопедії, спеціальної педагогіки, психології та інклюзивної освіти, а також сформованості комунікативно-мовленнєвої компетентності як професійного еталону мовленнєвої культури, ефективної педагогічної взаємодії та корекційно-розвиткової діяльності, професійної мобільності, здатності до міждисциплінарної взаємодії й використання сучасних комунікативно орієнтованих та інтерактивних технологій навчання. У цьому контексті особливого значення набувають дослідження, спрямовані на визначення організаційно-педагогічних умов, розроблення структурно-функціональної моделі та навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі. Це зумовлює необхідність теоретичного обґрунтування та практичного розв'язання означеної науково-педагогічної проблеми.

Тому заявлена тема дисертаційного дослідження є актуальною, своєчасною та має важливе значення для розвитку теорії й практики професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів.

Актуальність дослідження Соха Н. В. підтверджується також тим, що воно відповідає тематичним планам науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти Запорізького національного університету: на 2023 – 2028 р. р. «Психолого-педагогічні основи підготовки здобувачів вищої освіти до корекційно-розвиткової роботи в інклюзивному освітньому середовищі». Державний реєстраційний номер: 0123U104202.

Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Аналіз змісту дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що сформульовані авторкою наукові положення, висновки та практичні рекомендації є достатньо обґрунтованими, підтверджуються результатами теоретичного й експериментального дослідження та загалом є переконливими.

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації, яка презентована вступом, трьома розділами, висновками до розділів, ґрунтовними загальними висновками, списком використаних джерел (340 найменування, із них іноземною мовою – 61). Робота містить 14 таблиць і 24 рисунки, 19 додатків. Зміст кожного розділу підпорядковано меті та завданням дослідження, а підсумками є наукові висновки.

Авторкою визначено та успішно реалізовано комплекс взаємопов'язаних завдань дослідження, що виконувалися на різних етапах наукового пошуку із застосуванням адекватних меті та завданням теоретичних, емпіричних і статистичних методів. Результати дисертаційного дослідження характеризуються науковою новизною, теоретичною обґрунтованістю та практичною значущістю. Особливої наукової цінності набувають обґрунтовані організаційно-педагогічні умови та розроблена авторська структурно-функціональна модель професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі.

Дисертаційна робота вирізняється належним рівнем наукової новизни, теоретичної обґрунтованості та практичної значущості. У дослідженні вперше теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі, розроблено структурно-функціональну модель професійної підготовки та навчально-методичне забезпечення її реалізації. Уточнено зміст базових понять дослідження та конкретизовано структуру професійної готовності майбутніх вчителів-логопедів. Вперше теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі, а саме: формування емоційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності в умовах інклюзії; інтеграцію теоретичної та практичної підготовки на засадах практико-орієнтованого навчання; спрямованість змісту професійної підготовки на розвиток комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутніх вчителів-логопедів; використання комунікативно орієнтованих, інтерактивних та інноваційних технологій навчання; розроблено та апробовано структурно-функціональну модель професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі, що охоплює методологічно-цільовий, організаційно-змістовий та діагностико-результативний блоки й забезпечує формування відповідної професійної готовності майбутніх фахівців в галузі логопедії; визначено структуру професійної готовності майбутніх вчителів-логопедів, представлену професійно-особистісним, емоційно-ціннісним, комунікативно-когнітивним та діяльнісно-поведінковим компонентами; обґрунтовано критерії (теоретико-когнітивний, мотиваційно-ціннісний, комунікативно-мовленнєвий, діяльнісно-практичний), показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх вчителів-логопедів; розроблено та впроваджено навчально-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів, зокрема варіативні освітні компоненти «Дитяча література та театралізована діяльність у практиці вчителя-логопеда» та «Інноваційні комунікативно-мовленнєві технології у логопедичній практиці».

Дисертаційна робота оформлена відповідно до чинних вимог, що сприяє цілісному та логічному представленню наукової новизни авторського підходу до трактування й аналізу базових понять дослідження.

Практичне значення результатів дослідження полягає у впровадженні організаційно-педагогічних умов, структурно-функціональної моделі та навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі в освітній процес

закладів вищої освіти. Практичну цінність становлять розроблені варіативні освітні компоненти «Дитяча література та театралізована діяльність у практиці вчителя-логопеда» та «Інноваційні комунікативно-мовленнєві технології у логопедичній практиці», а також інтегровані у зміст професійно-орієнтованих дисциплін театралізовані, художньо-мовленнєві, цифрові та інтерактивні технології навчання, що сприяли формуванню комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутніх вчителів-логопедів, розвитку навичок використання літературного матеріалу, комунікативно-мовленнєвих та інноваційних технологій з позицій індивідуалізованого й диференційованого підходів в умовах інклюзивного освітнього середовища, а також активізації самостійної, практико-орієнтованої та дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Авторкою здійснено ґрунтовне та комплексне дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі. У роботі представлено авторський підхід до теоретичного осмислення та практичного розв'язання означеної науково-педагогічної проблеми, що заслуговує на увагу в контексті сучасного розвитку педагогічної науки, спеціальної та інклюзивної освіти. Результати дослідження поглиблюють наукові уявлення про зміст, структуру та механізми формування професійної готовності майбутніх вчителів-логопедів, а також містять практичні рекомендації щодо вдосконалення їх професійної підготовки у закладах вищої освіти.

У першому розділі дисертації – «Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі» – авторкою здійснено дефінітивний аналіз ключових понять дослідження; проаналізовано стан розробленості проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці; висвітлено особливості вітчизняного й зарубіжного досвіду професійної підготовки вчителів-логопедів; обґрунтовано теоретичні засади формування професійної готовності майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі. Визначено структуру професійної готовності майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку, що охоплює професійно-особистісний, емоційно-ціннісний, комунікативно-когнітивний та діяльнісно-поведінковий компоненти. У роботі обґрунтовано зміст кожного компонента, їх взаємозв'язок та значення у процесі професійної підготовки та формування професійної готовності до здійснення корекційно-розвиткової діяльності в інклюзивному освітньому середовищі.

У другому розділі дисертації – «Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі» – здобувачкою розроблено й науково обґрунтовано організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів, визначено структуру, критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності, а також розроблено структурно-функціональну модель досліджуваного процесу, змістовим ядром якої є сукупність визначених організаційно-педагогічних умов.

Третій розділ дисертації – «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі» – присвячено організації та проведенню педагогічного експерименту, поетапній реалізації авторської структурно-функціональної моделі та аналізу результатів дослідно-експериментальної роботи. Загальну логіку експериментального дослідження побудовано відповідно до мети й завдань дисертації, що передбачало проведення констатувального, формувального та контрольного етапів

педагогічного експерименту, визначення рівнів сформованості професійної готовності майбутніх вчителів-логопедів та статистичну перевірку ефективності впроваджених організаційно-педагогічних умов. Експериментально підтверджено позитивний вплив авторської структурно-функціональної моделі та навчально-методичного забезпечення на формування професійної готовності майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі.

Загальні висновки до дисертації відображають основні результати проведеного дослідження на теоретичному та практичному рівнях. Обсяг, зміст і структура дисертаційної роботи засвідчують, що вона є самостійним завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному науково-методичному рівні, та свідчать про професійну зрілість авторки.

Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження відображено у наукових публікаціях авторки у фахових виданнях України та апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, що засвідчує належний рівень їх наукового обговорення й практичного значення.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи.

На основі аналізу змісту дисертаційної роботи, проміжних і кінцевих результатів дослідження можна дійти висновку про її актуальність, належний теоретичний і практичний рівень, наукову новизну та перспективність. Водночас окремі положення роботи можуть стати предметом наукової дискусії та подальшого осмислення.

1. Доцільним було б більш детально конкретизувати у вступі актуальність дослідження, зокрема чіткіше окреслити сучасні виклики професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів у умовах інклюзивної освіти та визначити, які саме аспекти їх професійної готовності потребують удосконалення.

2. У пункті 1.4 дисертації порівняльний аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду підготовки вчителів-логопедів доцільно було б доповнити більш розгорнутим аналізом сучасних європейських підходів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі.

3. Попри ґрунтовний опис організаційно-педагогічних умов і навчально-методичного забезпечення, цінним було б ширше представити приклади практичного застосування театралізованих, художньо-мовленнєвих та інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх вчителів-логопедів.

4. У роботі заслуговує на увагу міждисциплінарний підхід до професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів, однак перспективним видається більш детальне висвітлення механізмів інтеграції знань із логопедії, спеціальної педагогіки, психології та інклюзивної освіти у процесі формування професійної готовності здобувачів.

5. У методичних рекомендаціях і загальних висновках доцільно було б ширше окреслити перспективи впровадження результатів дослідження у практику закладів вищої освіти, зокрема визначити можливості інтеграції запропонованих організаційно-педагогічних умов у зміст освітніх програм підготовки майбутніх вчителів-логопедів.

6. У тексті дисертації трапляються окремі випадки неоднорідності оформлення наукових джерел і подання імен науковців, що потребує уніфікації відповідно до встановлених вимог академічного письма.

7. Окремі таблиці у другому розділі мають значний обсяг і могли б бути перенесені до додатків, що сприяло б більшій структурованості та компактності основного тексту дисертації.

8. У розділі 2 доцільним було б частково перенести опис окремих діагностичних методик і допоміжних матеріалів до додатків, залишивши в основному тексті лише їх коротку характеристику та посилання.

9. На початку пункту 3.1 варто було б чіткіше сформулювати мету констатувального етапу педагогічного експерименту, оскільки надалі вона розкривається переважно у процесі аналізу результатів дослідження.

Висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових дискусій. У цілому дисертаційне дослідження вирізняється актуальністю, цілісністю наукової концепції, належним рівнем теоретичного аналізу та практичною значущістю отриманих результатів.

Загальні висновки й оцінка дисертації.

Констатуємо, що дисертаційна робота містить вагомні наукові результати, характеризується науковою новизною, теоретичною обґрунтованістю та практичною значущістю отриманих положень і висновків. Дисертація Сохи Наталії Володимирівни «Підготовка майбутніх вчителів-логопедів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має істотне значення для розвитку педагогічної науки, спеціальної та інклюзивної освіти.

Результати проведеного дослідження мають важливе теоретичне та практичне значення для вдосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів у закладах вищої освіти, зокрема в аспекті формування їхньої професійної готовності до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Дисертаційна робота відповідає вимогам, передбаченим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки та рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Протокол № 11 від 18.05.2026 р. розширеного засідання кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти Запорізького національного університету.

Головуючий на засіданні кафедри:

к. пед. н., професор, завідувач кафедри
соціальної педагогіки та спеціальної освіти

Наталія ЗАВЕРИКО

Член експертної групи:

д. пед. н., професор, професор кафедри
соціальної педагогіки та спеціальної освіти

Ірина ТАТЬЯНЧИКОВА

Член експертної групи:

к. пед. н., доцент, доцент кафедри
соціальної педагогіки та спеціальної освіти

Юліана МАЦКЕВИЧ

03. 06. 2026